

**TOIDUPÄEVAD KOOLIS:
MEETODEID JA TEGEVUSI
TOIDUPÄEVADE
KORRALDAMISEKS**

© MTÜ Mondo 2015

Koostaja: Liina Saaremäe

Sisutoimetaja: Madli Ross

Keeletoimetaja: Pilleriin Torim

Kujundaja: Triinu Tulva

Tagakaane foto: Irita Raismaa

Kogu materjal on saadaval:

maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/

ISBN 978-9949-38-634-5

Õppematerjali „Toidupäevad koolis: meetodeid ja tegevusi toidupäevade korraldamiseks” koostamist ja trükki on toetanud Euroopa Komisjon projekti „Maailmaharidus sotsiaalainetes” kaudu, samuti Eesti Välisministeerium arengukoostööks ette nähtud vahenditest. Materjali sisu eest vastutab MTÜ Mondo ja see ei esinda Euroopa Liidu seisukohti.

EESTI
ARENGUKOOSTÖÖ

SISUKORD

Näpunäiteid toidupäevade korraldamiseks	6
Meetodid ja tegevused	7
Näiteid toiduga seotud tegevustest	12
Ghana-Eesti toidumäng	12
Toiduteemaline tutvumismäng „Bingo!”	12
Tööleht „Bingo!”	14
Võistlusmäng „Maailma köök”	15
Tööleht „Maailma köök”	17
Harjutus „Ringreis pildijaamades”	18
Toidukonverents	19
Dokumentaalfilmid	21
Tööleht: dokumentaalfilmi vaatamine	23
Õppekäigud	24
Tööleht: õppekäik toiduga seotud ettevõttesse	26
Tööleht: õppekäik rahvusrestorani	27
Tööleht: õiglase kaubanduse tooted kaupluses	28
Ristsõna võistluslik lahendamine	29
Tööleht: Mondo toidublogi ristsõna	30
Näiteid toiduga seotud teemapäevadest	31
Šokolaadipäev	31
Tomatipäev	32
Veepäev	33
Õiglase kaubandus	34
ÜRO arengueesmärgid ja toiduturvalisus	36
Allikad ja muud materjalid, veebilingid	38

Foto: Liina Saaremäe

*Enne veel, kui lõpetad
oma hommikusöögi,
oled sõltuvuses poolest
maakerast.*

(Martin Luther King)

Toit on eluks hädavajalik – see peab andma piisavalt energiat ja toitaineid, et kindlustada inimese normaalset kasvu, arengut ja tervist. Me puutume toiduga kokku iga päev. Kui tihti aga mõtleme sellele, kuidas toit meie taldrikule jõuab? Kas teame, milline on olnud meie toidu teekond? Suur osa toidust, mida sööme, ei pärine mitte kodumaalt, vaid maailma eri paigust. Me elame globaalses vastastiksõltuvuses.

Euroopas üldiselt näljaga probleeme ei ole. Seda ei saa aga öelda kõigi maailma paikade kohta. Samal ajal kui mõnes peres ei suudeta valida, mida süüa hommikusöögiks, ei ole mõnel teisel perel hommikuks mitte midagi lauale panna. Iga kuues inimene maakeral elab äärmises vaesuses – neid, kes peavad ära elama vähema kui 1,25 USA dollariga päevas, on tänapäeva maailmas üle ühe miljardi. Seepärast on ÜRO arengueesmärkides olulisel kohal äärmise vaesuse ja nälja kaotamine. Toiduturvalisus ehk inimese varustus toiduga, mis on talle vajalik aktiivseks ja tervislikuks eluks igal ajal, on maailmas suur probleem.

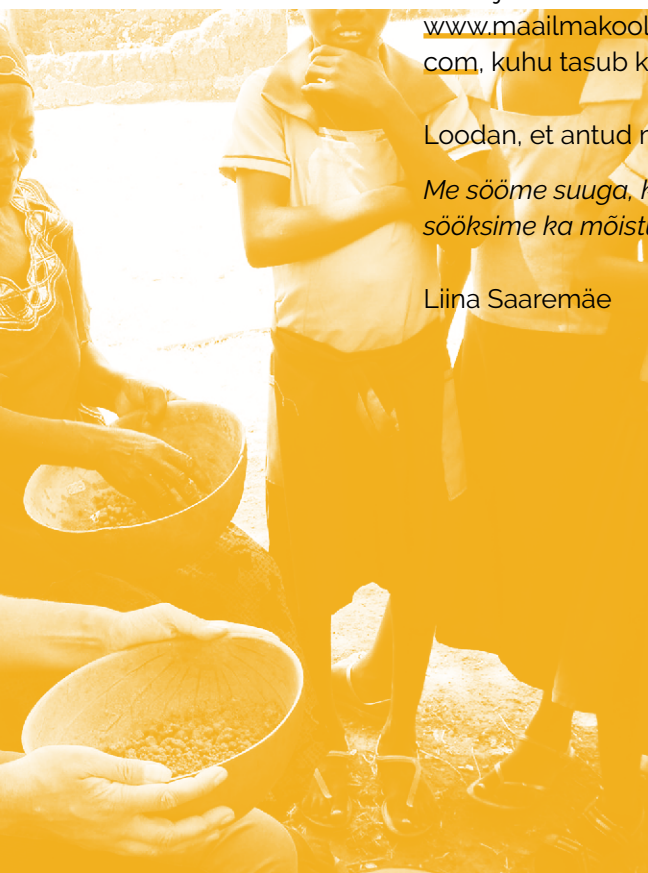
Kindlasti on olulised poliitilised otsused, aga ei tohiks unustada, et iga inimene saab ka ise panustada sellesse, et olukord paraneks. Kui teadvustame kestliku arengu eesmarke ning toiduturvalisuse ja toiduga seotud probleeme maailmas, siis õpime paremini mõistma enda seost ülejäänud maailmaga. Oma tarbimisharjumusi muutes või heategevuses osaledes saame anda oma panuse, et vaesuses ja näljas elavate inimeste olukord paraneks. Kui püüame sealjuures muuta ka teiste hoiakuid ja käitumist, suureneb meie panus veelgi. Just teadlikkuse tõstmiseks on hea korraldada koolis toidupäev või -nädal. Eri tegevuste ja harjutuste kaudu õpivad osalejad väärtustama toitu ja teadvustama tarbijatena oma seotust arengumaade inimeste heaoluga. Toidupäev arendab empaatiavõimet ja sallivust ning laiendab silmaringi.

Materjalist leiab meetodeid ja tegevusi koolis toidupäeva või -nädala korraldamiseks, samuti on pandud kokku mõned variandid, kuidas konkreetsemad teemasid toidupäevade raames käsitleda. Teemapäevade näiteid lugedes on kindlasti hea heita uuesti pilk meetodite ja tegevuste peatükile, et neid omavahel kombineerida. Materjalis on lõimitud mitme õppeaine õpieesmärgid ja õppekavajärgsed taotletavad teadmised. Valikuid ja ideid jagub kõigile. Samuti leiab materjalist töölehti. Lisainfot saab Mondo maailmahariduskeskuse portaalist www.maailmakool.ee ning Mondo toidublogist foodforthoughtmondo.wordpress.com, kuhu tasub ka oma kooli toidupäevast postitus teha.

Loodan, et antud materjalist on abi kooli toidupäevade korraldamisel!

Me sööme suuga, ka silmadega, kuid globaalses mõttes tuleks kasuks, kui me sööksime ka mõistusega.

Liina Saaremäe

NÄPUNÄITEID TOIDUPÄEVADE KORRALDAMISEKS

Enne, kui koolis toidupäeva korraldada, tasub läbi mõelda päeva kontseptsioon, tegevused ja teised korralduslikud küsimused, samuti jagada ülesanded.

I. Kontseptsioon

Lähtuvalt ajalistest võimalustest ja sellest, kui palju inimesi saab läbiviimisse kaasata, peab otsustama, kas võtta ette üksikute ürituste, toidupäeva või suisa -nädala korraldamine. Hea on luua pinnas ainevaldkondade üleseks koostööks ja läheneda õppimiskeskkonnale loomulikult. Olenemata ürituse formaadist on vaja läbi mõelda ja teha järgmised punktid:

- x otsustada, missugusele teemale rõhk asetatakse (nt õiglase kaubandus, maailmaköök, toiduturvalisus, kestliku arengu eesmärgid);
- x valida tegevused ja meetodid, mida kasutatakse*;
- x koostada plaan, päevakava, eelarve;
- x kooskõlastada ja arutada plaane kooli juhtkonna, kolleegide, koolitöötajatega;
- x veenduda, et kõik vajalikud vahendid on olemas (paljundatud või prinditud töölehed, töötav projektor, õige film, toidu valmistamiseks vajalikud toorained jne).

II. Ülesannete jagamine ja inimeste kaasamine

Selleks, et üritus hästi sujus, on oluline eelnevalt paika panna, kes mida teeb ja mille eest vastutab. Hea on vastutust jagada ja kaasata võimalusel kogu kool, andes igale klassile oma ülesanded, samuti kasutada lapsevanemate ja kogukonna abi. Tasub luua õpilastiimid, kellele vastavalt oskustele ülesanded määratakse. Sel moel õpivad õpilased nii meeskonnasisest kui -ülest koostööd. Näiteks võib määrata järgmised rollid:

- x korralduse eest vastutaja ehk projektijuht – selle rolli võib võtta õpilasomavalitsus, huvijuht, maailmahariduse koordinaator, aineõpetaja(d) või klassijuhataja(d). Samuti sobib ülesanne hästi gümnasistidele valikkursuse lõputööks;
- x õpilastest „ajakirjanikud“ – nende ülesanne on kajastada toimuvat ning teha ülevaateid-kokkuvõtteid. Ajakirjanikud teevad koolitegevustest postitusi Mondo toidublogisse (inglisekeelseid kokkuvõtteid on hea teha just inglise keele tunnis), kirjutavad artikli kooli-, valla- või linnalehele, teevad saate kooliraadios, intervjuueerivad külalisi jms;
- x õpilastest filmirühm – selle tiimi ülesanne on üritust visuaalselt jäädvustada. Rühma kuuluvad fotograaf, filmimees ja samuti keegi, kes tegeleb fotode üleslaadimise või videofilmide monteerimisega;
- x õpilastest „turundustiim“ – turundajad levitavad sõna ürituse toimumisest, vastutavad reklaami eest, teevad plakatid, kuulutused,

* Lisaks käesolevale materjalile leiab huvitavaid mõtteid veebilehtedelt www.maailmakool.ee ja foodforthoughtmondo.wordpress.com.

Foto: Piret Tänav

Foto: Aliine Lotman

tegelevad teavitustööga. Samuti võib turundustiim valmistada ja müüa filmiüritustele kinopileteid, koostada elektroonilise infokirja lapsevanematele, teavitada kogukonnaliikmeid jms;

- x Üldine „tehniline abivägi”, kes vastutab üritustel heli- ja videotehnika ning printimise ja paljundamise eest.

III. Muud korralduslikud punktid

- x Kooli võib kutsuda külalisesineja: oma igapäeva töös toiduga seotud inimese (kondiiter, pagar, kokk, mahetalu või ökokohviku pidaja), välismaalase (kes räägiks oma maa ja rahva toidust ja kommetest), mõne lapsevanema jt. Õppetööst veidi kaugemate inimeste kaasamine toob vaheldust ning aitab toidupäeva või -nädalat eriilmeliselt sisustada.
- x Korraldamisse on hea kaasata koolisöökla ning pidada nõu söökla juhataja või peakokaga, kuidas toidupäeva osas koostööd teha.
- x Samuti on Mondo nõu ja jõuga abiks. Mondost saab laenutada näitusi ja dokumentaalfilme, samuti kutsuda kooli külalisena rääkima ja töötuba läbi viima mõne Mondo töötaja või vabatahtliku. Võtke ühendust aadressil maailmaharidus@mondo.org.ee.

Tasub teada! Sügise sünnipäev on septembris, rahvusvaheline toidupäev 16. oktoobril, maailmaharidusnädal novembris. Hea aeg heategevuslikeks jõululaatadeks on detsember.

MEETODID JA TEGEVUSED

Toiduteema käsitlemiseks leidub mitmeid võimalusi. Siin on mõningad meetodid ja tegevused kirja pandud. Neid on hea omavahel kombineerida, ise midagi vahvat juurde mõelda või olemasolevaid juba täiendada.

I. Toidu valmistamise üritused, kuhu kaasatakse kogu kool

Maailmaköögi kohvik. Koolis pannakse püsti *pop-up* kohvik, kus kontinentide või riikide kaupa müüakse rahvuslike näkse-küpsetisi: Vene pelmeene, Prantsuse sarvesaiu, Eesti karaskit, Soome Karjala pirukat jne. Kohviku tulu annetakse heategevuseks. Kohvikus võib korraldada ka heategevuskontserdi, loto vms.

Nunnunäitus. Korraldatakse ülekooliline sügisandide näitus. Pärast näitust tehakse neist köögiviljadest smuutisid. Samuti uuritakse juurde, kuidas mujal maailmas köögiviljanäitusi korraldatakse.* Õpilastega arutatakse ja võrreldakse eri koolide näitusi.

Teemapäevad koolisööklas. Koolisöökla juhatajaga arutatakse võimalust pakkuda nädala jooksul iga päev eri rahvuste toite (nt Itaalia päev – pasta, Vene päev – seljanka). Lisaks organiseeritakse samaks ajaks sööklaseintele nende riikide lipud ja söögiga seotud plakatid.

Rahvustoitude valmistamine. Klassid valmistavad nädala jooksul kokandusklassis rahvustoite. Valminud toitudest tehakse fotosid, mida teistega jagatakse ja toidublogisse postitatakse.

* Tutvuda saab ühe Ghana kooli köögiviljanäitusega Mondo toidublogis foodforthoughtmondo.wordpress.com/2014/10/08/an-exhibition-of-vegetables-in-kongo-primary-school/.

Kokka maailm paremaks! Toidunädala lõpetuseks küpsetab iga klass midagi, pöörates tähelepanu just sellele, et kasutatakse õiglase kaubanduse tooteid.

II. Uurimis- ja loovtööd ning -konkursid

Toit ja harjumused (I–IV kooliaste). Õpilased uurivad internetist maailma eri paikade toiduharjumuste ja lauakommete kohta. Leitud info põhjal pannakse kokku ja esitatakse lühikesed ettekanded. Näiteks: kus süüakse näppude, kus lusika, kus noa ja kahvli, kus pulkadega; kus on viisakas söömise ajal matsutada ja kus mitte; missugused toiduained on kus kõige levinumad; missuguseid toiduaineid ja kus ei sööda religioossetel põhjustel?

Päevamenüüde näitus (II–III kooliaste). Õpilased uurivad internetist rahvusköökide kohta ja koostavad päevamenüü vastavalt enda valitud rahvusele. Menüüsid oleks hea kas käsitsi või arvutis kujundada ja illustreerida. Menüüdest pannakse kokku näitus.

Õiglase kaubanduse retseptide võistlus (II–IV kooliaste). Koolis korraldatakse retseptide võistlus. Tingimuseks on, et koostatud retsepti järgi küpsetades saaks kasutada Eestis müüdavaid õiglase kaubanduse tooteid. Parimatest retseptidest koostatakse „Õiglase kokaraamat” ja seda jagatakse elektroonselt teistega (kooli kodulehel, lapsevanemate listis, kooliajalehes).

Ideekonkurss: mida teha toidu ülejääkidega? Koolis korraldatakse konkurss, mille raames mõtlevad õpilased ideid, kuidas toidu ülejääke kasutada. Neid ideid jagatakse teistega, parimale või uuenduslikumale ideele antakse auhind (nt õiglase kaubanduse šokolaad).

Maailma toidu fotokonkurss. Koolis korraldatakse konkurss, mille raames teevad õpilased foto, mis annab edasi nende nägemust õiglaselt ja säästlikult toodetud toidust. Parimatele jagatakse auhindu ning nende piltidest pannakse kokku näitus (nt elektroonne galerii kooli kodulehel).

Toiduteemalised filmid. Õpilased teevad filmiklippe toiduga seotud teemadel: I kooliaste teemal „Mina ja toit” ja II–IV kooliaste teemadel „Õiglasem ja säästlikum toit” või „Süües maailm paremaks”. Valminud videoid ja filmikesi vaadatakse ühiselt selleks otstarbeks korraldatud filmivahetundides.

Maailma köögi kokaraamat. Kõigepealt uuritakse Mondo toidublogi ning tutvutakse Keenia, Uganda, Jeemeni ja Afganistani rahvustoitidega. Blogis saab vaadata videoid, kuidas Ghanas *shea*-pähklitest *shea*-võid tehakse või kuidas koolilapsed põllul maisi korjavad ja sellest koolilõunaks toite valmistavad.

Seejärel otsivad õpilased internetist rahvusköökide retsepte. Kogutud retseptide põhjal pannakse igas klassis kokku oma „Maailma köögi kokaraamat”. Koostöös raamatukoguhoidjaga korraldatakse kooli raamatukogus suurookaraamatute näitus. Endakoostatud raamatute kõrval võib eksponeerida ka teisi maailma toiduga seotud raamatuid.

Foto: MTÜ Mondo

Loovnurgakesed. Koolis organiseeritakse toiduteemalisi loovnurki, kus tehakse mitmesuguseid etteasteid: lauldakse, räpatakse, loetakse luuletusi. Samuti korraldatakse etlusvahetunde üleskutsega vähem tarbida, toitu mitte raisata jne.

Pantomiimnäidendid. Koolis toimub lühinäidendi festival või sketšisõu, kus iga klass esitab üheminutilise kava. Kõigile antakse sama teema, kuid iga klass võib seda omamoodi tõlgendada. Oluline on, et näidendiga suudetakse sõnum vaatajateni tuua. Näiteid teemadest: „Tõsta taldrikule vaid nii palju, kui ära sööd”, „Eelista eestimaist”, „Eelista õiglase kaubanduse tooteid”, „Joo kraanivett”.

Toiduteemaline õppemäng. Õpilased koostavad paarides või rühmades õppemänge. Võib teha „Reis ümber maailma” põhimõttel lauamänge, memoriine, doominomänge, Monopoli, täringumänge (siduda ülesannet puutööga), interaktiivseid „Kuldvillaku” või miljonimänge, ristsõnu. Huvitav oleks teha digitaliseeritud mänge, kasutades selleks vabavaralisi rakendusi.

III. Käelised tegevused

Joonistusnäitus (I kooliaste). Klassis joonistatakse pilte teemal „Mina ja toit” või „Minu tervislik lõunasöök”. Igaile pildile paneb autor ise täpsema pealkirja. Piltidest koostatakse näitus.

Toidupäeva plakatite koostamine (I–III kooliaste). Rahvusvahelise toidupäeva tähistamiseks 16. oktoobril on tore riputada kooli seinetele isetehtud plakateid. Selleks mõtlevad õpilased loosungeid ning valivad teemad, mida plakatid kajastavad. Sööklasse meisterdatakse plakatid, mis meenutavad, et toitu ei raisataks. Plakatite meisterdamiseks võib kasutada eri tehnikaid ja vahendeid, sh vanadest kataloogidest, ajalehtedest, reklaamlehtedest kollaaže.

Toidupiltidega kalendritest pusled (II–III kooliaste). Koolis korraldatakse koos õpilastega kampaania vanade kalendrite kogumiseks. Selleks on hea kaasata lapsevanemaid ja raamatukogutöötajaid. Ühiselt kleebitakse kalendrid vineertahvlile, lõigatakse vineerisaega välja lainelised tükid ja tehakse pusled. Puslesid võib kokku panna ka võistlusena.

Toidupüramiidid koolisööklas (II–III kooliaste). Iga klass esitab oma nägemuse toidupüramiidist, valides selleks ise tehnika ja vahendid (värvid, kollaaž, toidupakendid, papp, puit, savi, plastiliin vm).

Toidupakendite taaskasutamine. Koolis meisterdatakse mitmesuguseid materjale taaskasutades esemeid ja mänguasju. Näiteks võiks:

- I kooliastmes meisterdada jogurtitopsidest loomakesi,
- II kooliastmes heegeldada leiva kilekottidest uksematte või istumisaluseid toolidele,
- III kooliastmes õmmelda kilepiimapakkidest poekotte ja ehteid.

Nipp! Kui kooli tuuakse köögivilju vineerkastides, saab kaste puslede meisterdamiseks kasutada. Samuti võib puslekarpide meisterdamiseks leida koolist esemeid, mida on tore taaskasutada.

Foto: Aliine Lotman

Valminud meisterdistest koostatakse näitus, tehakse näidend, korraldatakse mõni muu vahva üritus või kasutatakse kodus, koolis või väljasõitudel praktilisel otstarbel. Samuti võib korraldada koolis taaskasutuslaada, kus valmistatud tooteid heategevuslikul eesmärgil müüakse.

IV. Matemaatilised meetodid ja tegevused

Toidu teekond (I–IV kooliaste). Vahemaad, mille toiduaine läbib oma kasvukohast müügi- ja tarbimiskohani, saab mõõta toidukilomeetrites. Klassis uuritakse ühe toiduaine teekonda (nt tomat, banaan, šokolaad) ja arvutatakse selle toiduaine toidukilomeetrid. Samuti võib paluda õpilastel kooli oma lemmiktoiduaine kaasa võtta ja siis tunnis pakendilt vastavaid andmeid uurida.

Vaatlus: äravisatav toit (I–IV kooliaste). Õpilane vaatlleb ja märgib üles, mis toitu nende kodus nädala jooksul osteti, palju tegelikult ära söödi ja mis tuli minema visata. Vaatluse põhjal teevad õpilased kokkuvõtteid, järeldusi. Arutatakse ühiselt, kuidas saab äravisatava toidu hulka vähendada. Tegevustesse ning vaatlustulemuste arutellu on hea kaasata ka lapsevanemaid. Vaatlust saab siduda matemaatika-tunniga, näiteks protsendi- või tõenäosusõpetusega.

Koduprojekt: pere söönuks 10 euroga päevas (II–III kooliaste). Lapsed koostavad koos vanematega nädalase toiduplaani ja eelarve nii, et igale päevale kulutatakse maksimaalselt 10 eurot.

Ökoloogiline jalajälg (II–IV kooliaste). Õpilased arvutavad oma ökoloogilist jalajälge. Seda saab teha veebis jalajalg.positium.ee või kesa.edu.ee/kalkulaator.

Toidueelarve koostamine (II–IV kooliaste). Vanemate abiga koostavad õpilased oma pere nädala või kuu toidu eelarve. Arvestatakse, kui suured on kulutused toidule ja kui suure osa moodustab see pere sissetulekust. Koostatakse tabel, kus tuuakse välja kogused, hinnad, tootenimed ja -grupid. Arutatakse, kas ja kuidas saaks kulutusi vähendada või valikuid muuta, et toidutarbimine oleks kasulikum tervisele, säästlikum rahakotile ja keskkonnale.

V. Suulist ja kirjalikku eneseväljendust arendavad meetodid

Nöörimuinasjutt (I kooliaste). Klassis jutustatakse muinasjutt, mille iga sisulist käiku saadab nööriga tehtav vigur. Algul esitatakse lugu klassi ees lastele, siis lastakse neil ka ise nööriga jutustamist proovida. Nöörimuinasjutt on hea soojendusarjutus, et seejärel edasi toiduturvalisusest rääkida. Jutustada saab loo talumehest, kes kasvatas jamssi („The Farmer and His Yams”). Selle nöörimuinasjutu ingliskeelse õpetuse leiab veebist www.arvindguptatoys.com/arvindgupta/stringstories.pdf, eestikeelse lisamaterjali Maailmakooli portaalist maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/. Jamsi võib asendada mõne muu köögiviljaga, mis on eestlastele harjumuspärasem. Samuti võib ise või koos õpilastega vahva nöörimuinasjutu välja mõelda või siis mõnele tuntud muinasjutule ka n-ö nööriversiooni juurde mõelda.

Toidu teekonna koomiks (I–IV kooliaste). Klassis uuritakse koomiksit „Toidu teekond”, mille leiab veebist issuu.com/maailmahariduskeskus/docs/koomiks_webi. Seejärel valivad õpilased ühe toiduaine ja teevad ise koomiksi sellest, kuidas valitud toiduaine meie lauale jõuab. Näiteks kuidas tomatid Hispaanias tomatitaimest kasvavad, need Eestisse tarnitakse, poodidesse laiali jaotatakse ning lõpuks meie taldrikule jõuavad. Koomiksit saab teha paberi ja pliatsiga, aga kasutada võib ka veebiplatvorme, nt lihtsat Pixtoni programmi www.pixton.com.

Väitlus (III–IV kooliaste). Koolis või klassis korraldatakse väitlus mõnel toiduga seotud teemal. Teemade näiteid: kas kauasäiliv toit on hea mõte, kas kestliku arengu eesmärgid on täidetavad, kas toiduturvalisus on inimõigus, kas õiglane šokolaad on maitsev kui ebaõiglane, kas eestimaine toit on parem kui välismaine?

Esseekonkurss (III–IV kooliaste). Koolis korraldatakse esseekonkurssi teemal „Mida saan mina teha selleks, et maailmast kaoks äärmine vaesus ja nälg?”.

VI. Rohenäpu tegevused

Roheline aknalaud klassis või peenramaa kooliaias (I–III kooliaste). Lillepotti või kooliaeda külvatakse seemneid ja loodusõpetuse tunni raames vaadeldakse taimede arengut. Samuti arutatakse toidu teekonna teemal – seemnest taldrikuni – ning saadud vilju ja lehti kasutatakse ühiselt klassiõhtuks süüa valmistades.

Komposti tegemine biojätmetest (II–III kooliaste). Kooliaeda rajatakse kompostimiseks sobilik paik, kuhu visatakse biojätmed. Õpilased jälgivad kompostimisprotsessi ja peavad vaatluspäevikut. Arutatakse, miks on kompostimine hea ja milleks saab komposti kasutada.

Foto: Aliine Lotman

Foto: Siim Kumpas

NÄITEID TOIDUGA SEOTUD TEGEVUSTEST

Siit peatükist leiab nii üldisemaid ideid kui ka konkreetseid mänge, harjutusi ja tegevusi, mida toiduteemat käsitledes on hea klassis või kogu koolis läbi viia.

Ghana-Eesti toidumäng

Kellele suunatud?

I–II kooliaste

Mitu osalejat?

5–25 õpilast

Mida vaja?

Ghana ja Eesti lippude ning toiduainete pildid (vt maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/), suurem ruum (või õueala), tahvlikriit

Lõiming:

loodusõpetus, eesti keel, liikumine, kokandus

Milleks hea?

Arendab otsustusvõimet, tõstab teadlikkust Ghanas ja Eestis kasvavate toiduainete osas, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Mängu käik

1. Kriidiga joonistatakse põrandale või asfaldile Venni diagramm (ühisosaga kaks ringi) nii suurelt, et kogu mängijaskond mahub ära ühe ringi või ühisosa sisse. Ühe ringi päisesse pannakse Ghana ja teise Eesti lipu pilt.
2. Mängijatele näidatakse toiduainete pilte ning nad peavad otsustama, kus see saadus kasvab: kas Eestis, Ghanas või mõlemas riigis?
3. Selgitatakse ühiselt õigeid vastuseid. Arutletakse küsimuste üle: miks Ghanas kasvavad taimed Eestis ei kasva ja vastupidi ning missuguseid toite võiks neist toiduainetest valmistada?

Toiduteemaline tutvumismäng „Bingo!”

Kellele suunatud?

I–III kooliaste

Mitu osalejat?

10–30 õpilast

Mida vaja?

Igale õpilasele bingoalus, kirjutusvahend

Lõiming:

eesti keel, inimese- ja ühiskonnaõpetus

Milleks hea?

Arendab suhtlemisoskust, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Mängu käik

1. Iga õpilane saab bingoaluse.
2. Mängijad käivad ringi, uurivad kaaslaste söögiharjumuste kohta ja täidavad vastavalt sellele oma bingoaluse. Kes on saanud mänguväljal kaaslaste nimed nelja järjestikusse lahtrisse märkida, hüüab „Bingo!”.
3. Võitjale võib anda sümboolse auhinna.

Muid võimalusi

- x Vanemate klasside õpilased koostavad ise mängualuse toiduteemaliste väidetega.
- x Bingomängu kui meetodit saab kasutada eri teemade sissejuhatava tegevusena.
- x Neljase rea reegli asemele võib määrata mõne teise, nt peab koguma teatud aja jooksul mänguväljale võimalikult palju nimesid või igasse lahtrisse saama mitu nime.

Foto: Irita Raismaa

Foto: MTÜ Mondo

Tööleht „Bingo!”

Söön igal hommikul putru	Tean vähemalt ühte kestliku arengu eesmärki	Söön peamiselt tervislikku toitu	Jälgin poes toodete koostist
Tean, mis on <i>zoomkoom</i>	Mul on oma peenramaa	Tean, mis on Mondo toidublogi aadress	Ostan allahinnatud tooteid
Olen mahetoidu pooldaja	Tean, mida tähendab õiglase kaubandus	Püüan toitu mitte raisata	Mulle meeldib proovida erinevaid maitseid
Tean, mis on toiduturvalisus	Söön iga päev puu- ja juurvilju	Meie peres tehakse ise hoidiseid	Tean, mis on Toidupank

Võistlusmäng „Maailma köök”

Kellele suunatud?

I–IV kooliaste

Mitu osalejat?

Osaleb kogu kool, võisteldakse kas individuaalselt, paarides või 3–5 õpilasest koosnevates rühmades

Mida vaja?

Faktisildid (vt maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/)* ja vastuste lehed osalejatele

Lõiming:

geograafia, loodusõpetus, ühiskonna- ja inimeseõpetus, eesti keel, ajalugu, kokandus

Milleks hea?

Laiendab silmaringi, kasvatab maade ja rahvaste suhtes tolerantsust, arendab suhtlemisoskust, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Mängu käik

1. Faktisildid maailma maade ja rahvaste köökide kohta prinditakse ja pannakse koolimajja üles.
2. Pannakse paika võistlusmängu kestvus ja koht, kuhu vastused tuua. Samuti täpsustatakse muud tingimused ja reeglid.
3. Osalejatele jagatakse vastuste lehed ja alustatakse mänguga.
4. Mängu lõppedes arvestatakse kokku punktid. Iga õige vastuse eest saab kaks punkti – 1 punkt õigete tähtede, 1 punkt anagrammi lahendamise eest.
5. Kuulutatakse välja õiged vastused ja võitjad. Vältimaks seda, et osalejad loevad vaid rasvaselt trükitud tähti, mitte kogu teksti ja selle sisu, võib vastuste lehe esitanute seas läbi viia viktoriini, küsides siltidel olevat infot.

Muid võimalusi

- x IT-alase pädevuse arendamiseks tehakse faktisiltidest ruutkoodid. Õpilased lahendavad mängu nutiseadmetega.
- x Geograafiaalaste teadmiste arendamiseks märgitakse maailmakaardil vastusmaad. Lisaülesandena määravad õpilased vastusmaa ametliku riigi, maailmajao, mandri (nt Wales – Suurbritannia – Euroopa – Euraa-sia).
- x Ilusa ilma korral peidetakse faktid kooli ümbrusse (maastikule, puudele). Sel juhul võib õpilastele punktide leidmiseks kaardi või GPS-seadme anda, nii areneb orienteerumisoskus. Samuti saab fakte peita koolimajja. Sildid võib lasta osalejatel ise ära paigutada kokkulepitud territooriumile/ruumi.
- x Laste suuremaks motiveerimiseks on hea kuulutada välja võistluse auhinnad: mõni õiglase kaubanduse või keskkonnasõbralik toode, tunnuskiri.

* Faktid pärinevad raamatust: Dubois, M., Hilden, K., Price, J. 2012. Avasta maailm. Reisiraamat lastele. Koolibri.

- x Enne mängu võistluslikku mängimist võib tutvuda tekstidega, lugeda need koos läbi või õpilastele ette. Mängu mängides on oht, et õpilased hakkavad siltidelt otsima vaid rasvaselt trükitud tähti ega keskendu teksti sisule.

Vastused

1. Holland, 2. Belgia, 3. Ameerika Ühendriigid, 4. Mehhiko, 5. Belize, 6. El Salvador, 7. Costa Rica, 8. Barbados, 9. Suriname, 10. Ecuador, 11. Wales, Suurbritannia, 12. Inglismaa, Suurbritannia, 13. Portugal, 14. Hispaania, 15. Prantsusmaa, 16. Moldova, 17. Itaalia, 18. Bosnia ja Hertsegoviina, 19. Austria, 20. Ukraina, 21. Leedu, 22. Läti, 23. Island, 24. Keenia, 25. Armeenia, 26. Türgi, 27. Iisrael, 28. Jordaania, 29. Saudi Araabia, 30. Kambodža.

Foto: Irita Raismaa

Tööleht „Maailma köök“

Osaleja(d): _____ Klass: _____

Oled nutikas? Kas tead, kus peab enne toidu maitsmist kolm korda „ei“ ütleva? Kes söövad röstitud merisiga või praetud suuri ämblikke? Mis on maiustus roosiveest? Kuidas teevad leedukad vorsti? Kes peavad jaanipäeval juustupidu? Milline juust haiseb nii kohutavalt, et seda ei tohi bussi kaasa võtta? Kus on kombeks tomateid näkku visata?

Mängi mängu „Maailma köök“, kasuta oma nutikust ja saa teada! Nuputa, millise riigi kohta käivad faktid. Vihje saad **rasvaselt trükitud** tähtedest, kui need õigesse järjekorda paned. Abiks võid vajadusel võtta oma nutiseadme. Lisaks mängus toodud faktidele leiad veel palju kummaliselt huvitavat raamatust „Avasta maailm. Reisiraamat lastele“ (Dubois, Hilden, Price 2012).

Jrk nr	Vastuse tähed	Vastus (maa)
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		
17.		
18.		
19.		
20.		
21.		
22.		
23.		
24.		
25.		
26.		
27.		
28.		
29.		
30.		

Harjutus „Ringreis pildijaamades”

Kellele suunatud?

I–IV kooliaste

Mitu osalejat?

5–25 õpilast

Mida vaja?

Vastavalt õpilaste arvule toiduteemalised pildid (võimalikult suured, nt toidupildid Mondo fotomapist „Külla Kongo külla” või pildikaustast „TeachMDGs”), A3-suuruses tühjad paberid, vanad plakatid, tapeedirullide kasutamata pool, igale õpilasele kirjutusvahend, õpetajale vile ja aja mõõtmiseks taimer või liivakell

Lõiming:

eesti keel, inimese- ja ühiskonnaõpetus

Milleks hea?

Arendab loovust, kujutlusvõimet, küsimuste moodustamist, analüüsi- ja seoste leidmise oskust ning kriitilist mõtlemist

Tegevuse käik

1. 5–25 toiduteemalist pilti jaotatakse laiali suuremasse klassiruumi/ fuajeesse/õuealale. Iga pilt tähistab eraldi jaama, mille vahel peab saama segamatult liikuda. Iga pildi juurde lisatakse üks tühi A3-formaadis paber.
2. Õpilastele selgitatakse mängu:
„Selles mängus läheme kõik reisima. Igal mängijal on oma kodujaam – pilt, mille juurest ta otsustab mängu alustada. Oma kodujaamas olevale valgele lehele kirjutab õpilane ühe selle pildi kohta käiva küsimuse. Mängu käigus hakatakse jaamade vahel liikuma. Iga järgmine jaama külastaja kirjutab samale lehele vastuse viimasele lisatud küsimusele ja seejärel uue küsimuse pildi kohta. Jaamas võib aega veeta seni, kuni kõlab jaamaülemale vile, siis tuleb liikuda järgmisse jaama. Mäng kestab, kuni oled kodujaama tagasi jõudnud või kuni jaamaülem liikluse seiskab. Kui oled tagasi kodujaama jõudnud, saad ka iseenda küsimusele vastata.”

Mängus on õpilased reisijad ja õpetaja jaamaülem. Olenevalt laste vanusest ja klassi iseloomust võiks anda igas jaamas aega 1–2 minutit. Arvestama peab, et 1. klassi õpilane kirjutab kahte lauset aeglase-malt, 12. klassi õpilane aga mõtleb rohkem süvitsi nii küsimust kui ka vastust. Liikudes võib väiksemate lastega rongi liikumist imiteerida (rütmilised käteplaksud, liigutused).

Näidisküsimused pildijaamadesse: Mida võivad pildil olevad inimesed tunda? Milline ilm on? Mis tegevus toimub? Mis võis eelneeda sellele tegevusele? Mis järgneda? Kus tegevus toimub? Mida huvitavat veel märkad?

Foto: Maari Ross

3. Pärast mängu tehakse kokkuvõte, õpilased reflekteerivad enda vastuseid ja küsimusi.
4. Pildid ja küsimused-vastused võiks võimaluse korral terveks päevaks avalikku kohta panna, nii saavad ka teised nendega tutvuda.

Muid võimalusi

Loovjutt. I kooliastmes valib iga laps ühe pildi ja kirjutab selle põhjal jutukese, kujutledes end ise sinna pildile (olen turul müüdav apelsin; maisi küpsetav poiss vm). II–IV kooliastmes kirjutatakse artikkel (välja-mõeldud) ajalehte.

Pusle. Ajalehest või kalendrist väljalõigatud toiduteemalised pildid võib lasta õpilastel vineerile kleepida ja vineerisaega looklevalt tükki-deks lõigata (jälgida sealjuures, et nt pildil oleva inimese nägu katki ei lõigataks). Pärast saab puslesid võistlusena kokku panna. Pusletükki-de arvu võib kindlaks määrata. Tegevus arendab nii peenmotoorikat kui ka loogilist mõtlemist ja terviku nägemist detailides.

Pildi kirjeldamine. Õpilased jagatakse paarideks ning igale paarile antakse kaks pilti. Üks paarilistest vaatleb minuti jooksul pilti, keerab pildi kummuli ja kirjeldab seda oma paarilisele. Paariline püüab kuul-du paberile joonistada. Rollid vahetatakse ja korratakse sama tege-vust teise pildiga. Lõpuks võrreldakse vast loodut originaalpiltidega.

Ühisarutelu. Õpilastele näidatakse pilte ja arutatakse, mida on pilti-del kujutatud. Õpilasi suunatakse kujutlusvõimet kasutama: minema pildi sisse ja n-õ nägema rohkemat.

Jutumullid. Paberist lõigatakse välja suured jutumullid, mis kleebi-takse piltidele. Seejärel kirjutatakse jutumullidesse, mida inimesed/loomad/taimed pildil ütlevad.

Foto: Liina Saaremäe

Toidukonverents

Kellele suunatud?

I–IV kooliaste

Mitu osalejat?

Klassikonverentsid korraldatakse klassiga, lõpukonverentsid eraldi kooliastme kaupa

Mida vaja?

Õpilaste uurimistööd, ettekanneteks heli- ja videotehnika

Lõiming:

eesti keel, inimese- ja ühiskonnaõpetus, geograafia, kokandus

Milleks hea?

Arendab funktsionaalset lugemis- ja suhtlusoskust, esinemisjulgust, laiendab silmaringi ja tõstab toidualast teadlikkust, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Tegevuse käik

1. Õpilased valivad endale teema ja juhendaja (klassiõpetaja, aineõpe-taja, lapsevanem, toiduspetsialist, maailmaharidusspetsialist) ning kirjutavad uurimistöo vastavalt nendele nõuetele, mis vanuseastme-tele on esitatud, sh maht, ülesehitus, viitamine, allikmaterjalid. Alates III kooliastmest võiks uurimistöo koosneda nii referatiivsest kui ka uurimuslikust osast (intervjuu, vaatlus, ankeetküsitlus). Kasutatakse kujundavat hindamist.
2. Nende tööde põhjal, mis on valminud tähtjaks, korraldatakse klassi-konverents. Konverentsil teevad õpilased oma tööst mõneminutili-sed ettekanded kogu klassile.

3. Klass hääletab anonüümselt ja valib oma lemmiku, kes esindab klassi lõpukonverentsil.
4. Iga klassi parim osaleb lõpukonverentsil, mis peetakse kooliastme kaupa, ning saab tunnuskirja või meene. Lõpukonverentsil osalenud tööd tehakse elektrooniliselt või paberkandjal raamatukogus kättesaadavaks.

Muid võimalusi

Nipp! Toidukonverentsi võiks korraldada rahvusvahelisel toidupäeval, 16. oktoobril.

- x Väiksema kooli puhul, kus paralleelklasse pole, korraldatakse toidukonverents algusest peale ülekoollise üritusena.
- x Teemasid võivad õpilased endale loosida, sulgedes silmad ja pannes sõrme gloobusele või maailmakaardile. Uurimistöö teema peab olema seotud valituks osutunud riigiga. See riik tähistatakse õpilase nimesildikesega.

Valik ideid uurimistöödeks:

- x Õiglane kaubandus
- x Kuidas mõjutab inimese elukoht tema toitumist?
- x Nälg ja vaesus 21. sajandil
- x Kestliku arengu eesmärk: vaesuse ja nälja likvideerimine
- x ÜRO aastatuhande arengueesmärk: kaotada äärmine nälg ja vaesus
- x Puhta vee kättesaadavus maakeral
- x Toiduharjumused eri kultuurides
- x ... rahvusköögi omanäolisus
- x Jätkusuutlikum ja õiglasem maailm
- x Süües maailm paremaks
- x Kas toitu on maailmas piisavalt?
- x Nälja põhjused maailmas
- x Toiduturvalisus
- x Minu pere nädala toit
- x Minu tervislik nädalamenüü
- x Toidu säästmine minu peres
- x Koolilõuna toitainesisaldus
- x Toidu teekond
- x Ökoloogiline jalajälg
- x Süsiniku jalajälg
- x Retseptid õiglase kaubanduse toodetega
- x Taimetoidu poolt ja vastu
- x ...

Foto: Aliine Lotman

Dokumentaalfilmid

Kellele suunatud?

I–IV kooliaste, lapsevanemad, kogukonnaliikmed, koolitöötajad

Mitu osalejat?

Nii palju, kui filmisaali mahub

Mida vaja?

Mondo filmikogust laenutatud dokfilmid (filmikogu.maailmakool.ee), filmi näitamiseks vajalik tehnika, töölehed

Lõiming:

geograafia, loodusõpetus, inglise keel, eesti keel, ajalugu, ühiskonna- ja inimeseõpetus

Milleks hea?

Laiendab silmaringi, arendab seoste loomise oskust ja analüüsivõimet, tõstab tolerantsust ja teadlikkust globaalprobleemide osas, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Tegevuse käik

1. Filmide laenutamiseks tuleb Mondo filmikogus kasutajaks registreeruda ja tellida soovitud filmid. Olenevalt filmist saadetakse see kas interneti kaudu või posti teel. Enne filmi teistele näitamist peaks selle ise ära vaatama. Siis saab veenduda, et film vastab ootustele.
2. Suurema seltskonna puhul on otstarbekas filmivaatamise aeg ja koht ette teatada ning panna vastavasisulised kuulutused koolimajja, teavitada inimesi linastusest kooliraadios, -lehes, meililisti kaudu.
3. Filmivaatamise tingimused võiksid olla mugavad ja vaiksed. Korraldaja peaks kindlasti filmi vaatamise juures olema.
4. Ühisvaatamise algul tehakse teemasse sissejuhatus, vajaduse korral selgitatakse lühidalt filmi sisu ning jagatakse taustinfot. Samuti võib jagada õpilastele töölehed, mida enne ja pärast filmi vaatamist täidetakse.
5. Filmi lõppedes tehakse kokkuvõtteid, analüüsitakse üheskoos nähtut, püütakse leida probleemidele lahendusi. Aruteluks on hea kasutada töölehtede vastuseid.

Foto: Liina Saaremäe

Muid võimalusi

Filmivahetunnid. Filmi vaatamisele ei pea alati kaua aega kuluma. Nimekirjas on filme, mis mahuvad kenasti pikemasse vahetundi.

- Vt toiduga seotud dokumentaalfilmide loetelu www.maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/.

Ainetunnid. Filme on mugav kasutada ainetundides, et seejärel ühiselt nähtu üle arutada. Kasutada võiks töölehti. Samuti võivad nooremad õpilased kirjutada filmi kokkuvõtte, vanemad õpilased aga filmiteemalise essee, arutleva kirjandi või filmile retsensiooni.

Loovülesanded. Filmi vaatamise järel õpilased:

- kujutlevad, et on filmi peategelased – mida nad tunnevad, milline oleks nende päev, kas nad teeksid midagi teisiti? Õpilased võivad kirjutada vastavateemalise jutu, laulu või

luuletuse, jutustada enda lugu kaaslastele, teha näidendi jne;

- kujutlevad, et on *linnud*, kes filmis esitatud olukorda taevas lennates pealt näevad. Õpilased kirjeldavad, mida näevad, tunnevad ja olukorrast arvavad;
- esitavad filmi peamise mõtte teistele pantomiimina;
- mõtlevad filmile uue pealkirja, teistsuguse lõpu vms.

Heategevuslik kinoõhtu. Koolis viiakse ühiselt läbi suur kinoõhtu, mille raames korraldatakse maailmakohvik. Õpilased on abiks ürituse reklaamimisel ja läbiviimisel: kuulutuste kujundamisel ja levitamisel, piletite meisterdamisel ja müümisel, kohviku korraldamisel, küpsetamisel. Kinoõhtule koos maailmakohvikuga on kutsutud kogu kool, samuti kogukonnaliikmeid ja lapsevanemad. Saadud tulu annetatakse heategevuslikul eesmärgil.

Filmiõhtu. Kooli aulas või võimlas korraldatakse ühine filmi vaatamine. Osalejad võivad mugavaks istumiseks-pikutamiseks kaasa võtta oma padja või aluse.

Klassiõhtu. Vaadatakse filmi ja iga osaleja toob ühislauale midagi näksimiseks kaasa (eelistatult tervislik, *fair trade*). Nooremate õpilaste puhul on hea kaasata lapsevanemaid.

Kodune filmivaatamine. Filmilinke võiks lapsevanematele meilitsi saata, kuna paljud dokumentaalfilmid on vaadatavad internetist. Nii saavad õpilased filme pereringis vaadata. Filme võib vaadata koduse tööna, et hiljem tunnis nähtu üle arutleda.

Külaline. Filmiüritusele on tore kutsuda keegi tuntud või lihtsalt laia silmaringiga inimene, mõni oma ala spetsialist, kes on teemaga lähemalt seotud ja oskab sisu kommenteerida. Spetsialisti osas võib nõu ja abi küsida Mondolt.

Foto: Liina Saaremäe

Tööleht: dokumentaalfilmi vaatamine

Nimi: _____ Klass: _____ Kuupäev: _____

Filmi pealkiri: _____

Filmi autor: _____

Tegevuspaik (-paigad): _____

Peategelased: _____

Film algas (kuidas?): _____

Filmi põhisisu: _____

Film lõppes (kuidas?): _____

Filmi peamine mõte minu jaoks: _____

+ Filmis meeldis mulle/mind rõõmustas:	- Filmis ei meeldinud mulle/mind kurvastas:
--	---

Mina paneksin filmile hoopis sellise pealkirja: _____

Mul tekkisid filmi vaadates järgmised mõtted: _____

Mul tekkisid filmi vaadates järgmised küsimused: _____

Täida filmi põhjal joonis:

Põhjus ↓	
Olukord ↓	
Lahendus ↓	

Õppekäigud

Kellele suunatud?

I–IV kooliaste

Mitu osalejat?

5–25 õpilast, lisaks õpetaja ja saatjad

Mida vaja?

Eelnevad kokkulepped kohaga, kuhu õppekäik tehakse, töölehed

Lõiming:

inimese- ja ühiskonnaõpetus (sh karjääriplaneerimine), kokandus

Milleks hea?

Tõstab teadlikkust toiduga tegelevate ettevõtete osas, arendab ettevõtlikkust, väärtusi ja suhtlemisoskust

Kuhu minna?

Arvestada tuleb sanitaarnõuetega.

Rahvusrestoran. Ühiselt külastatakse söögikohta ja tutvutakse mõne rahvusköögiga (Hiina, Vene, Prantsuse, Eesti, India, Aserbaidžani, Itaalia vm restoranid; Ameerika kööki esindavad ka kiirtoidures-toranid), võimaluse korral maitstakse toite. Õpilased täidavad kas õppekäigu ajal või enne ja pärast õppekäiku töölehte.

Pagariäri, kondiiter. Klassiga külastatakse pagari- või kondiitritöö-koda. Selleks võib kohandada rahvusrestorani töölehti ning neid õppekäigul kasutada.

Koolisöökla. Klassiga minnakse koolisöökla köögi poolele. Koolikokk võiks rääkida toidu valmistamisest, lõunamenüü koostamisest, tervi-seameti seatud nõuetest, ettenähtud portsjonite suurusel, samuti sellest, kui palju ja miks tuleb iga päev toitu lihtsalt ära visata.

Suur tootmisettevõte. Klassiga külastatakse mõnd toiduga seotud tootmisettevõtet. Suurettevõtted korraldavad sageli ekskursioone enda ruumide ning tegevuste tutvustamiseks, seda peab uurima ettevõtete kodulehtedelt (nt Kalevi kommivabrik, Premia jäätisevabrik, Leiburi pagaritööstus).

Põllumajandusettevõte, farm, talu. Klassiga külastatakse mõnd asutust, kus peetakse loomi-linde või kasvatakse põllu- või aiasaadusi (nt AS Sagro, Tartu Mill, Kadarbiku Köögivilja, Saidafarm, Kaarli teraviljatalu, Esko juustutalu, Taarapõllu marjatalu, Villike vürtsitalu).

Turg. Klassiga minnakse turule. Õpilastele antakse turuvärvavas töölehed või vaatlusülesanne ja lastakse neil rühmas või individuaalselt ringi uudistada. Samuti võib anda ülesandeks intervjuuerida mõnd turumüüjat: kas kliendid eelistavad välis- või kodumaist kaupa, mida tehakse ülejääkidega, kust saadakse kaupa jne.

Suur toidukauplus, kohalik pood, ökopood. Klassiga külastatakse mõnd poodi. Kindlasti on hea enne kaupluse juhataja või turundus-inimesega külastuses kokku leppida. Suures kaupluses on võimalik näha ka laoruume, külmutusseadmeid, pakendamist jne. Kasutada saab õiglase kaubanduse töölehti.

Toidupank. Toidupangal on üle Eesti kokku 14 jaotuspunkti ning nende külastamine on hea viis rääkida toiduteema raames hea-tegevusest ja selle olulisusest. Enne ja pärast õppekäiku räägitakse

Foto: Siim Kumpas

õpilastega toidupanga vajalikkusest, nende tööst, abivajajatest, vaba-
tahtlikest töötajatest, annetajatest.

Muid võimalusi

- x Õppekäiku on otstarbekas siduda õpilaste pikemaajaliste projektide või uurimistöödega. Õppekäik annab võimaluse intervjuuerida toiduga seotud ettevõtete töötajaid, panna paika täpsemaid uurimisküsimusi jne.
- x Kui ei saa õppekäigule minna, võib mõne toiduga seotud ettevõtte esindaja kooli külla kutsuda. Külaline räägib oma tööülesannetest, töö eripärast, toiduga seotud erinõuetest. Õpilased saavad uurida, mida tehakse ettevõttes toidu ülejääkidega jne.
- x 6.–9. klassi õpilased saavad töövarjupäeva raames külastada toiduga seotud ettevõtet. Seda võib teha üksi või paarilisega, olulised on eelnevad kokkulepped ettevõtete ja lapsevanematega. Õpilased lähevad mõnda toiduga seotud ettevõttesse, vaatlevad tööprotsessi kulgu, keskkonda, toidu käitlemist jne. Õpilastele võiks anda ülesande oma töövarjupäeva protokollida, et pärast ühisel kogemusseminaril muljeid jagada.
- x Klassiga või kooliga korraldatakse HeaTeoTöö päev – maailmakool.ee/heateotoopaev.

Foto: Aliine Lotman

Foto: Siim Kumpas

Tööleht: õppekäik toiduga seotud ettevõttesse

Nimi: _____ Klass: _____ Kuupäev: _____
Õppekäigu eesmärk: _____

Õppekäigu sihtkoht/ettevõtte nimi: _____
Ettevõtte tegevusala: _____

Ametid ettevõttes: _____

Töökeskkonna kirjeldus: _____

Peamised toiduained, mida kasutatakse: _____

Toiduainete päritoluriigid: _____

Kellele toodangut müüakse: _____

Kirjelda ühe toote valmistamise protsessi toorainest valmistooteni. Tee skeem. _____

_____ _____ _____ jne
Kas ja kuidas tegeleb ettevõtte heategevusega? _____

Kuidas arvestab ettevõtte keskkonna säästmisega? _____

Millised keskkonnaohud on selle valdkonna ettevõtete tegevustel? _____

Kui palju tekib tootmisel ülejääki/kõrvalprodukte? _____

Mida ülejääkidega tehakse? _____

Millised on töötajate töötingimused (ohutusnõuded, terviseriskid, töötunnid, pausid, valgustus)? _____

Kui palju töötab ettevõttes mehi ja naisi? Kas mehed ja naised saavad samaväärset palka? _____

Minu toidualane küsimus ettevõtte töötajale: _____

Vastus: _____

Tööleht: õppekäik rahvusrestorani

Nimi: _____ Klass: _____ Kuupäev: _____

Õppekäigu eesmärk: _____

Rahvusköök: _____

Rahvusköögi eripära: _____

Millised rahvustoidud on menüüs? _____

Kuidas neid toite süüakse? _____

Milliseid tooraineid peamiselt kasutatakse? _____

Kust need pärit on? _____

Kas ja kui palju tekib toidu ülejääke? _____

Mida ülejääkidega tehakse? _____

Kas Eestis erineb selle rahvustoidu valmistamine mingil määral sellest, kuidas seda toidu kodumaal valmistatakse? Mille poolest? _____

Täida see osa siis, kui rahvustoite ka maitseid.

I Millist toitu maitseid? _____

Kirjelda maitset: _____

Kas sööksid seda iga päev? Põhjenda. _____

Kuidas see maitse sinu igapäevatoidust erineb? _____

II Millist toitu maitseid? _____

Kirjelda maitset: _____

Kas sööksid seda iga päev? Põhjenda. _____

Kuidas see maitse sinu igapäevatoidust erineb? _____

III Millist toitu maitseid? _____

Kirjelda maitset: _____

Kas sööksid seda iga päev? Põhjenda. _____

Kuidas see maitse sinu igapäevatoidust erineb? _____

Tööleht: õiglase kaubanduse tooted kaupluses

Nimi: _____ Klass: _____ Kuupäev: _____
Kauplus: _____

Jrk nr	Toote nimi	Tootegrupp	Päritolumaa
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			

Vali üks eelnimetatud toode ja uuri, missugustes tingimustes tootmiseks vajalikku toormaterjali kasvata-
takse või toodet ennast toodetakse. _____

Ristsõna võistluslik lahendamine

Kellele suunatud?

I–IV kooliaste

Mitu osalejat?

Kogu kool või klass, võisteldakse 4–5-liikmelistes rühmades

Mida vaja?

Iga rühma peale peab olema vähemalt üks nutiseade või arvuti, internetiühendus, ristsõna-lehed, auhinnad

Lõiming:

inglise keel, eesti keel, arvutiõpetus, kokandus

Milleks hea?

Arendab funktsionaalset lugemisoskust, meeskonnatööd, digitaalset kirjaoskust ja suhtlusoskust, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Mängu käik

1. Õpilased jagatakse rühmadesse, neile antakse juhised ja iga võistkonna liige saab ristsõna.
2. Algab võistlus. Ristsõna lahendamiseks peaks andma vähemalt 30 minutit. Aega võib anda ka seni, kuni esimesel rühmal on ristsõna lahendatud, siis läheb aeg lukku (see aga ei pruugi tähendada võitu, kuna eelkõige loevad õiged vastused, mitte kiirus).
3. Kontrollitakse ristsõnade vastuseid ja seda, et igal võistkonna liikmel on ristsõna täidetud.
4. Kuulutatakse välja võitja ja antakse võimaluse korral auhind.

Vastused

Kõrvale

4. Eesti
7. Tubani
10. Fatima Zahra
11. Koosi
12. Uganda
13. Ghana
14. Keenia

Alla

1. Food For Thought Mondo
2. Seitse
3. Tehnoloogiapäev
5. Tauah
6. Simsim
8. TZ
9. Kana

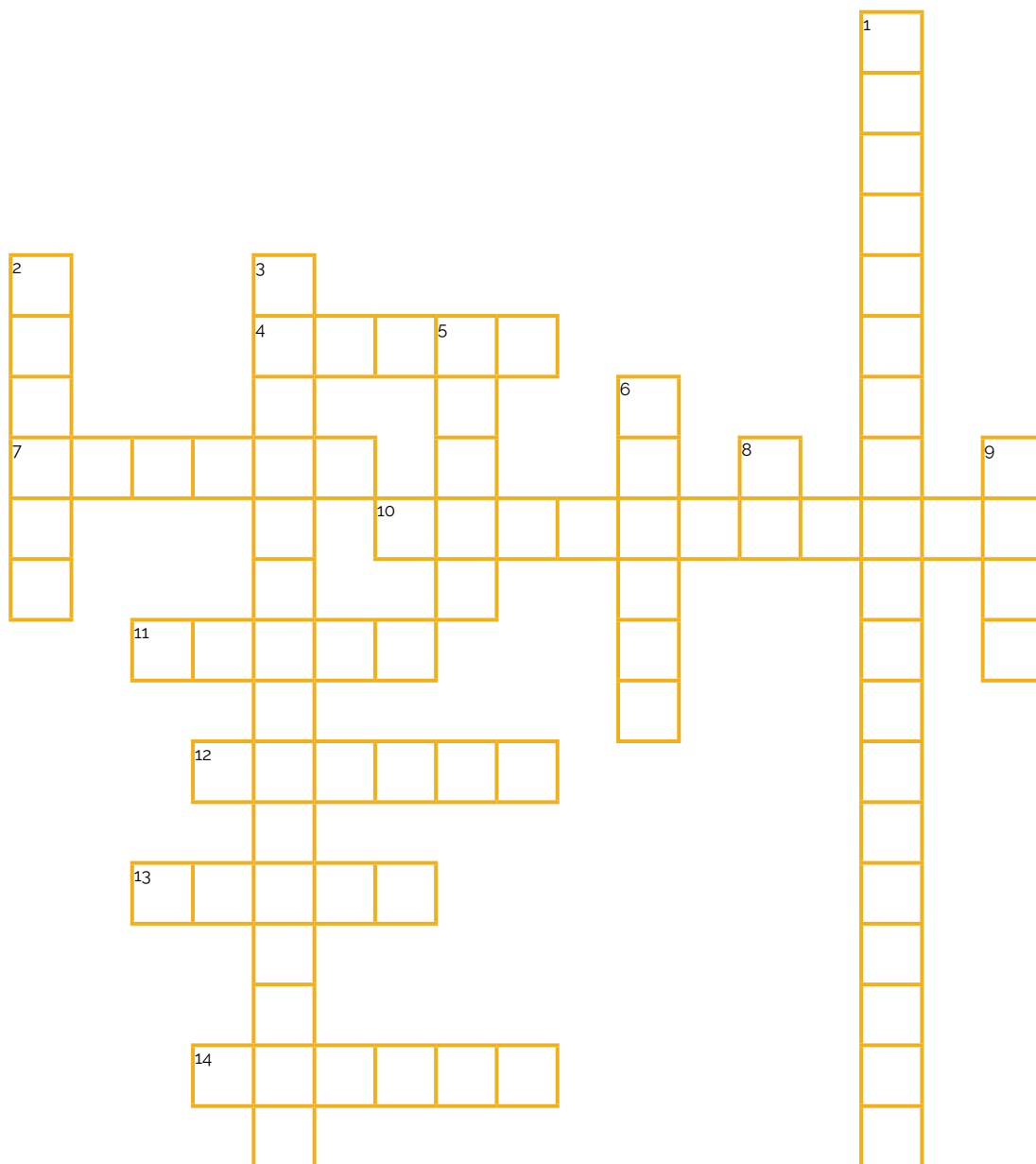
Täidetud ristsõnas on **7** T tähte.

Foto: Liina Saaremäe

foodforthoughtmondo.wordpress.com

Tööleht: Mondo toidublogi ristsõna

Kõrvale

4. Riik, kus süüakse kiluvõileibu
7. Ghana *beans flour cakes*
10. Afganistani tüdrukute kool Jalalabadi lähedal
11. Ghana pontšik
12. Aafrika riik, kus asub NoveBluesky International organisatsioon
13. Aafrika riik, mille rahvusjook on *zoomkoom*
14. *Omushenye* on selle riigi rahvustoit

Alla

1. Mis on Mondo toidublogi nimi?
2. Mitu erinevat riiki Mondo toidublogis osaleb?
3. Mis toimus Tallinna Reaalkoolis, kui vastamisi olid tomatid ja robotid?
5. Jeemeni leib (*fried bread*)
6. *Sesame seeds*
8. Tuo Zaafi lühidalt
9. *Afgani curry* sisse kulub neid tükke 1 kg

Mitu T tähte on täidetud ristsõnas? _____

NÄITEID TOIDUGA SEOTUD TEEMAPÄEVADEST

Tasub teada! Õiglase kaubanduse nädal on novembris, rahvusvahelist veepäeva tähistatakse 23. märtsil.

Siin peatükis on näiteid sellest, kuidas korraldada pikemat toiduteemalist üritust. Tegevusi võib omavahel kombineerida ja kokku panna mitmepäevase või nädalase programmi. Teemapäeva jaoks võib valida ühe toiduaine ning sellest lähtuvalt tegevused ja ülesanded. Lisaks šokolaadi-, tomati- ja veepäevale võib korraldada näiteks banaani- või lihapäeva.

Šokolaadipäev

Kellele suunatud?

Kogu kool

Mida vaja?

Šokolaadid, internet, filmid, infomaterjalid

Lõiming:

geograafia, inimese- ja ühiskonnaõpetus, eesti keel, kokandus

Milleks hea?

Tõstab šokolaadi tootmisega seotud probleemide osas teadlikkust, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Ideid teemapäeva korraldamiseks

- x Õpilased uurivad kodus, millest šokolaadi tehakse ja milliseid šokolaade on olemas. Klassis arutatakse ühiselt, milline on šokolaadi valmimise protsess alates kakaoa korjamisest kuni maiustamishetkeni.
- x Õpilased võtavad kooli kaasa ühe väikse šokolaadi. Klassis uuritakse, millest šokolaad koosneb, kus see valmistatud on, kust tooraine pärineb, kui palju kaalub, kui suur kakaosisaldus on, millised märgised pakendil on, mis need tähendavad jne. Šokolaadid tehakse väikesteks tükkideks, neid maitstakse ja võrreldakse. Võib korraldada ka pime-maitsemise ja arvata šokolaadi kakaosisaldust.
- x I kooliastmes vaadatakse multifilmi „Jänku-Jussi šokolaadipäev“ (www.maailmakool.ee/meetodid/lastele/6305-2/) ja töötatakse värvivihikuga (www.lastekas.ee/e-punkt/shokolaadi_vihik.pdf). Värvivihiku lõpus on viktoriin.
- x Õpilased mängivad šokolaadimängu: www.maailmakool.ee/new/wp-content/uploads/shokolaadimang_final.pdf.
- x Klassis tehakse šokolaaditesti, mängitakse jagamismängu, tarneahelamängu, rollimängu, samuti uuritakse pildimaterjali: www.maailmakool.ee/new/wp-content/uploads/%C5%A0okolaad.pdf.
- x Klassis tutvutakse õiglase kaubanduse ja kakao teekonnaga, tehes raamatust „Solidaarne kool“ ülesande „Kakaovõrgustik“ (lk 76). (www.maailmakool.ee/new/wp-content/uploads/22LLL_ptk7_yl3_lehekyljenumbritega.pdf).
- x Koolis vaadatakse dokumentaalfilme „Tume šokolaad“ ja „Kibe šokolaad“ (filmikogu.maailmakool.ee).
- x Koolis korraldatakse õiglase kaubanduse toodetega küpsetamis- või retseptivõistlus.

Veebist leiab näiteid sellest, kuidas teised koolid on šokolaadipäeva korraldanud, vt Kammeri kool: www.maailmakool.ee/?s=kammeri+kool&searchSubmit=Otsi&lang=et

Tomatipäev

Kellele suunatud?

Kogu kool

Mida vaja?

Tomatid, internet, filmid

Lõiming:

eesti keel, inglise keel, ajalugu, geograafia, bioloogia, ühiskonnaõpetus, majandus, füüsika, tehnoloogiaõpetus, kokandus

Milleks hea?

Aitab mõista üleilmse kaubanduse toimimist, kujundab väärtusi ja hoiakuid

Ideid tegevusteks ja teema lõimimiseks ainetundidesse

Bioloogia. Mis on tomat? Tomat on taimeliik, mis kuulub maavitsaliste sugukonda. Tomatiks nimetatakse tomati vilja. Suuruse järgi liigitatakse tomatid sortideks: lihatomatid, normaaltomatid, ploom-, kirss-, viinamarjatomatid jms. Kokku on tomateid ligi 10 000 sorti. Toitainete sisaldus: 94% vett, 2,9% süsivesikuid, 0,8% valku, 0,4% rasva, 0,8% kiudaineid, 0,6% rasva. Rohkelt C-, B-, K-, E-vitamiine; vaske, rauda, kaaliumi.

- Koolis või klassis korraldatakse näitus-töötuba erinevatest tomatisortidest, neid uuritakse, maitstakse, võrreldakse.

Ajalugu. Kuidas tomat meile jõudis? Peruust tõid tomati Euroopasse hispaanlased 16. sajandil. Tollal kasutati tomatit ilutaimena, vilju peeti mürgiseks. Räägitakse, et vaenlased olid G. Washingtoni püüdnud tomatiga mürgitada, pannes tema toidu sisse tomatitükke – Washington aga vastupidi kiitis roa head maitset! Toiduks hakati tomatit esmajoones kasutama Itaalias 18. sajandil, aga ka Prantsusmaal ja Hispaanias. Eestis oli tomat isegi veel 20. sajandil võõras.

Geograafia, majandus. Kus tomat kasvab ja kuidas meieni jõuab?

Tomatit kasvatatakse kogu maailmas. Tomatitaim vajab palju valgust ja seda kasvatatakse nii avamaal (nt troopikavöötmes) kui ka kasvuhoo-nes (nt parasvöötmes). Euroopas kasvatatakse tomatit üle 400 000 hektaril. Maailmas toodetakse üle 162 miljoni tonni tomateid.

- Õpilased uurivad internetist ja märgivad ühiselt maailma-kaardile riigid, kus tomat kasvab ning kes on suurimad tomatitootjad.
- Õpilased uurivad internetist ja arutavad ühiselt selle üle, kust Eestisse peamiselt tomateid imporditakse.
- Klassiga korraldatakse õppekäik poodi ja uuritakse, milliseid ja mis riikidest pärit tomateid meie kaubanduses müügil on.
- Õpilased uurivad tomati teekonda ja arvutavad mitu toidukilomeetrit läbib tomat enne, kui eestlase toidulauale jõuab.
- Õpilased uurivad internetist ja arutavad, millised on tomati tootmise olud päritolumaal.
- Klassis korraldatakse debatt: Eesti ja välismaa tomatid – plussid ja miinused.

Foto: Liina Saaremäe

Milleks tomateid kasutatakse? Klassis uuritakse ja arutatakse, milleks tomateid kasutatakse (nt söök, kosmeetika).

La Tomatina. Klassis tutvutakse kuulsa Hispaania tomatifestivaliga La Tomatina, kus osalejad loobivad üksteist tomatitega. Festivalil kulub kokku 120 000 tonni tomateid, osalejaid on 40 000 ja selle läbiviimiseks kulutatakse 100 000 €. Festivali veebileht on www.latomatina.com. Samuti leiab Youtube'ist mitmeid tomatifestivali videoid. Sisse võib tuua toidu raiskamise teema.

Tomatielekter. Klassis arutatakse, kas ja kuidas saaks tomatist elektrit teha. Youtube'ist saab vaadata videoid Keenia koolitüdrukute avastusest (www.youtube.com/watch?v=ldCOrG8GN0U) ja tomatist energia saamisest (www.youtube.com/watch?v=XLIq2X2HtLU). Videolõikude vaatamise järel võib arutleda taastuvate ja taastumatute energiaallikate ja jäätmete kasutamise teemadel.

- Tutvuda saab Tallinna Reaalkoolis toimunud üle-eesti-lise tehnoloogiapäevaga, mille teemaks oli robotid vs. tomatid. Päeva kokkuvõtvat postitust saab lugeda Mondo toidublogis: foodforthoughtmondo.wordpress.com/tag/tallinna-reaalkool/

Filmi vaatamine. Koolis vaadatakse dokumentaalfilmi „Lilled saar“, mis räägib tomatitest (filmikogu.maailmakool.ee).

Küpsetamine. Koolis küpsetatakse midagi ühiselt, kasutades eesti-maist tomateid. Arutletakse välis- ja kodumaise toidutoodangu teemal.

Veepäev

Kellele suunatud?

Kogu kool

Mida vaja?

Faktid vee kohta, filmid, vesi, ämbrid, plakati-paberid, markerid

Lõiming:

loodusõpetus, geograafia, inimese- ja ühiskonnaõpetus, matemaatika, eesti keel, inglise keel, kokandus

Milleks hea?

Tõstab teadlikkust veega seotud probleemide osas, väärtustab puhast vett, juurutab säästlikke tarbimisharjumusi

Ideid teemapäeva korraldamiseks

- x Iga õpilane otsib internetist ja raamatutest kolm fakti vee ja vee tarbimise kohta. Õpilased koostavad rühmatöö käigus varem otsitud faktide põhjal tekstülesanded, mida teised rühmad pärast lahendavad.
- x Klassis toimub arutelu teemadel „Minu päev ilma veeta – kas üldse võimalik?“ või „Miks on vaja vett säästa?“. Arutelu põhjal koostatakse tahvlile mõttekaart ja õpilased võivad kirjutada neil teemadel arutluse või kirjandi.
- x Rühmatööna valmistatakse plakatid nõuannetega, kuidas saaks iga inimene puhast vett kokku hoida. Plakatid riputatakse koolimaja kaidavasse kohta.

Foto: Irita Raismaa

- x Õpilased teevad koduse uurimistöö, kus vaatlevad, mille peale ja kui palju vett neil kodus iga päev kulub.
- x Inimese veejalajälg näitab magevee hulka, mis on kulunud tarbitud toodete/teenuste tootmiseks ühe inimese kohta aastas. Klassis uuritakse Water Footprint Networki ingliskeelset veebilehte: water-footprint.org. Õpilased loevad vee tarbimise kohta, teevad endale selgeks, mis on roheline, sinine ja hall veejalajälg, ja uurivad iga päev kasutatavate toodete tegelikku veejalajälge. Samuti võib arvutada iseenda veejalajälje. Järgneb ühine arutelu.
- x Milline on sinu igapäevane vee tarbimine? Raamatust „Solidaarne kool” (lk 79) tehakse ülesanne „Kes peseb kiiremini hambaid”: www.maailmakool.ee/new/wp-content/uploads/24LLL_ptk7_yl5_lehekyljenumbritega.pdf. Samuti leiab veebist teisi huvitavaid tegevusi: www.maailmakool.ee/new/wp-content/uploads/Vesi.pdf.
- x Koolis vaadatakse veega seotud filme: „Vee teekond”, „Püha vesi” või „Water is Life” (filmikogu.maailmakool.ee).
- x Paljudes arengumaades pole inimestel elukoha läheduses vett ning seda peavad naised ja lapsed iga päev kilomeetri(te) kauguselt kae- vust suurte kaussidega pea peal tassima. Nii ka Kongo küla inimesed Ghanas. Õpilased proovivad kooliõues, kes suudab kausitäit vett pea peal kanda. Esialgu pannakse tühi kausi pea peale ja proovitakse käia, seejärel pannakse kaussi natuke vett (et mitte vett raisata, kui see peaks maha minema) ja proovitakse uuesti. Arutatakse, kuidas nõnda vett kanda on. Kui õpilased peaksid nii iga päev vett varuma, kas nad mõtleksid siis rohkem vee tarbimisele?

Õiglase kaubandus

Kellele suunatud?

Kogu kool

Mida vaja?

Näitus, filmid, töölehed, õiglase kaubanduse tooted

Lõiming:

ühiskonnaõpetus, ajalugu, geograafia, inglise keel

Milleks hea?

Tõstab teadlikkust õiglasest kaubandusest, annab ettevõtlusalaseid ja sotsiaalseid teadmisi, aitab mõista, et meie tarbimisharjumused mõjutavad arengumaade inimeste heaolu, kujundab väärtusi ja hoiakuid.

Õiglase kaubandus taotleb suurema võrdsuse saavutamist rahvusvahelises kaubanduses, et kaitsta eelkõige arengumaade väiketootjate õigusi ja pakkuda neile paremaid tingimusi. Võideldakse selle eest, et tootjale makstaks õiglast tasu, mis ei kataks ainult tootmise majanduskulusid, vaid võimaldaks ka sotsiaalselt õiglast ja keskkonnahoidlikku tootmist ja soolist võrdsust. Õiglase kaubandus välistab lapstööjõu ja orjade kasutamise eksportartiklite tootmises. Üldiselt sõlmitakse õiglase kaubanduse põhimõtetele tuginedes väiketootjatega pikaajalised otselepingud, neile makstakse miinimumpalgast kõrgemat tasu,

järgitakse rahvusvaheliste inimõiguste ja töötingimuste standardeid ning toetatakse kohalike kogukondade arengut. 1990. aastatel loodi õiglase kaubanduse sertifitseerimissüsteem õiglase kaubanduse ehk Fairtrade-märgistuse väljastamiseks toodetele.*

Ideid teemapäeva korraldamiseks

- x Õpilastega arutatakse õiglase kaubanduse olemuse, põhimõtete, vajalikkuse ja propageerimise üle. Samuti selle üle, kas ja kuidas saab igaüks ise õiglasse kaubandusse panustada.
- x Sissejuhatuses vaadatakse lühikest joonisfilmi „Mõttetu tarbimine või õiglane kaubandus?” (www.fairtrade.ee/11-sisu/339-mottetu-tarbimine-voi-oiglane-kaubandus).
- x Ühiselt vaadatakse dokumentaalfilme „Kibe šokolaad”, „Tume šokolaad”, „Must kuld”, „Banana Split” või „Agro-elud: õiglane kaubandus” (filmikogu.maailmakool.ee). Pärast filmivaatamist arutletakse nähtu üle ja soovi korral kasutatakse töölehte.
- x Kooli võib tellida kas õiglase kaubanduse teemalise fotonäituse „Kakao lugu” või teabenäituse „Kohvi hind: pilte Nicaragua väikestest ja suurtest kohviistandustest”. Näituse külastajatega arutatakse nähtu üle: kuidas on näitust mõistetud, mis mõtteid ja tundeid näitus tekitas?
- x Koolis räägitakse õiglase kaubanduse toodetest ja valmistatakse heategevusliku kohviku jaoks õiglasi küpsetisi. Küpsetiste müügist saadud tulu annetakse heategevusse.
- x Mondo õiglase kaubanduse eksperdid kutsutakse rääkima ainetundi või kooli ühisüritusele.
- x Õpilased koostavad õiglasest kaubandusest referaadi või uurimistöö. Parimad teevad ettekande ülekoollisel õiglase kaubanduse konverentsil.
- x Koolis korraldatakse ebaõiglane spordipäev või spordivõistlus (nt ebaõiglane jalgpall), kus võistluste reeglid on selgelt ebaõiglased, soovides kindlalt ühe osapoole võitu. Ebaõiglase mängu võib saada nii reegleid pidevalt võistluse ajal muutes kui ka neid varem välja mõeldes. Õpilased võivad aidata ebaõiglaseid reegleid välja mõelda teadmata, mis osapoolt nemad võistluses esindavad. Pärast võistlust toimub arutelu, kus räägitakse maailma- ja õiglasest kaubandusest.
- x Õpilased käivad õppekäigul kohalikus poes, otsivad õiglase kaubanduse tooteid ja täidavad töölehte (lk 28).
- x Lisaks leiab tegevusi kogumikust „Maailmaparandaja teejuht” lk 95 „Maailmakodaniku ostukorv”: www.terveilm.ee/leht/wp-content/uploads/2012/12/maailmaparandaja_teejuht.pdf.

Foto: Nadja Bülow

* Edasi võib lugeda: www.maailmakool.ee/oppematerjalid/oiglane-kaubandus/ ja www.fairtrade.ee.

ÜRO arengueesmärgid ja toiduturvalisus

Kellele suunatud?

Kogu kool

Mida vaja?

Silpide ja sõnadega sildid (vt maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/), filmid, näitus, viktoriin

Lõiming:

eesti keel, geograafia, inimese- ja ühiskonnaõpetus, ajalugu

Milleks hea?

Tõstab teadlikkust ÜRO arengueesmärkidest ja toiduturvalisusest, aitab mõista seost maailma eri paikade ja inimeste vahel, arendab õpilaste analüüsi- ja empaatiavõimet ning suhtlemisoskust, kujundab väärtusi ja hoiakuid.

2000. aastal võttis ÜRO vastu aastatuhande arengueesmärgid, 2015. aastal kestliku arengu eesmärgid. Tegemist on rahvusvaheliste eesmärkidega, millega püütakse üleilmseid probleeme kontrolli alla saada ja elu Maal stabiliseerida. Tähelepanu all on nii inimkond kui ka loodus, peamised märksõnad on keskkonna hoidmine ja vaesuse vähendamine. Viimane on tihedalt seotud nälja likvideerimise ja toiduturvalisuse tõstmisega – inimeste varustamisega toiduga, mis on ohutu, mida on piisavas koguses, mis vastab nende eelistustele, mis tagab vajalike toitainete kättesaadavuse ning toetudes eelpool mainitud faktoritele loob eelduse aktiivseks eluks.

Ideid teemapäeva korraldamiseks

- x Kooli pannakse üles Mondo aastatuhande arengueesmärkide teemalised plakatid. Nende plakatite üle saab tunnis arutleda.
- x Kooli pannakse üles näitus. Mondost saab tellida koomiksinäituse „Uue aastatuhande Aafrika: aafriklaste pilgu all” või fotonäituse „Aastatuhande arengueesmärgid – kas ainult unistus?”.
- x Õpilastega vaadatakse dokumentaalfilme. Näiteks sobivad hästi filmid „Terveilm: aastatuhande arengueesmärgid”, „Terveilm: võitlus nälja ja vaesusega”, „Food Security: Action for Long Term Sustainability” või „Meie toidame maailma” (filmikogu.maailmakool.ee).
- x Klassis arutatakse, mis on turvalisus üldiselt, mis on toiduturvalisus ja mis toiduohutus.
- x Klassis viiakse läbi viktoriin kas aastatuhande (MDGs) või uutest kestliku (SDGs) arengu eesmärkidest: www.maailmakool.ee/meetodid/mangud/.
- x Õpilased kirjutavad essee või arutluse teemal „Kuidas saan mina kestliku arengu eesmärkide täitmisele kaasa aidata?”.
- x Nooremas kooliastmes alustatakse tundi sellega, et õpilased panevad kokku arengueesmärgi või toiduturvalisust seletava lause. See jäetakse teema käsitlemise ajaks tahvlile. Silbid ja sõnad leiab veebist maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/.
- x Klassis mängitakse mängu „Leia näljane paariline”: www.maailmakool.ee/new/wp-content/uploads/23LLL_ptk7_yl4_lehekyljenumbritega.pdf.

LIKVIDEERIDA
TÄIELIK
VAESUS JA NÄLG

PARANDADA EMASE
TERVISLIKKU OLUKORDA

Klassis tehakse ülesannet „Mida leiad oma taldrikult“: www.maailmakool.ee/new/wp-content/uploads/20LLL_ptk7_y1_lehekyljenumbritega.pdf.

Ülesanded aitavad selgitada toiduturvalisuse kontseptsiooni ja mõista, kui oluline on korralik toit aktiivse ja terve elu jaoks.*

Foto: Diana Tamm

* Samuti võib leida teisi huvitavaid harjutusi ja tegevusi kogumikust „Solidaarne kool“: www.maailmakool.ee/meetodid/solidaarne-kool/.

ALLIKAD JA MUUD MATERJALID, VEEBILINGID

- x Dubois, M., Hilden, K., Price, J. 2012. Avasta maailm. Reisiraamat lastele. Koolibri.
- x Fairtrade Estonia veebileht www.fairtrade.ee
- x Helin, J., Kuusik-Rajasaar, R., Mets, I. jt. 2014. Maailma noored: Maailmahariduse töötod noortele. www.maailmakool.ee/meetodid/maailma-noored-3/
- x Jänku-Jussi multifilmid www.maailmakool.ee/meetodid/las-tele/6305-2/
- x Mondo maailmahariduskeskuse dokumentaalfilmide kataloog filmi-kogu.maailmakool.ee/
- x Mondo maailmahariduskeskuse materjalid Issuus:
  - „Kasvatades maailmakodanikke” issuu.com/maailmahariduskeskus/docs/kasvatades_maailmakodanikke
  - Koomiks „Avasta ja tegutse” issuu.com/maailmahariduskeskus/docs/koomiks_webi
  - Šokolaadimäng issuu.com/maailmahariduskeskus/docs/_okolaadim_ng
  - „TeachMDGs. Maailmahariduse õppevahend” issuu.com/maailmahariduskeskus/docs/resourcepack_estonian
  - Õiglane kaubandus issuu.com/maailmahariduskeskus/stacks/6beb16386dda466ea8daddc97da4a3cf
- x Mondo maailmahariduskeskuse veebileht www.maailmakool.ee
- x Mondo toidublogi foodforthoughtmondo.wordpress.com/
- x Raismaa, I. 2012. Fotomapp: Kulla Kongo kulla. MTÜ Mondo.
- x „Solidaarne kool. Õppematerjalid” www.maailmakool.ee/meetodid/solidaarne-kool/
- x Toidupäevad koolis: meetodeid ja tegevusi toidupäevade korraldamiseks. Lisamaterjal: fotod, sildid, dokumentaalfilmide ja näituste loetelu www.maailmakool.ee/meetodid/toidupaevadkoolis/

Foto: Kair Käsper

MAAILMAKOOLEE

